

5264

8

106

الزمن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

WWW.KETAB-IR

فارسی عمومی

WWW.KETAB.IR

محمد شجاعی

سرشناسه : شجاعی، محمد، ۱۳۳۰ -
عنوان و نام پدیدآور: فارسی عمومی - فارسی پیشین / محمد شجاعی.

مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۲۶-۳۱-۶

وضعیت فهرست نویسی : فیفا

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

رده بندی دیویی: ب ۳۹۱ع ۹۵۹/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۳۶۴۶۴

فارسی عمومی - فارسی پیشین

مؤلف محمد شجاعی (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم)
همکاری در تألیف: ثارالله شجاعی
ناشر: آیین احمد(ص)
غلط گیری و مقابله: روح الله شجاعی
ویرایش اول: کوثر شجاعی
ویرایش نهایی: ثارالله شجاعی
چاپ: سرمدی
نوبت چاپ: اول / پاییز ۱۳۹۷
شمارگان: دوپست نسخه
قیمت: شانزده هزار تومان
شابک: ۹۷۸-۷۰۰-۸۸۲۶-۳۱-۶

بر حقوق محفوظ است

آدرس ناشر: قم، شهرک ایثار، کوچه ۱۵، پلاک ۱۵ واحد ۵ انتشارات آیین احمد(ص)

همراه: ۰۲۹۳ ۲۵۲ ۹۱۲

پست الکترونیکی: Ayynahmad@gmail.com

به نام خداوند مهر آفرین
خداوند دریا و هامون و کوه
خدایی که آذین نهد آسمان
خداوندگار زمان و زمین
خداوند دریادلان بزرگ
خدای بلاپیشگان الست
خداوندگار نبی و ولی
خداوند اُم ابیها، بتول
خدای شهیدان از عشق، مست
خدای اُحد، بدر، خیر، خُنین
خداوند آینه و آفتاب
خداوند مستان از خویش گم
خداوند مردان اهل یقین
که گفتند از روی حُسن ضمیر
خداوند حرّ و حبیب و زُهریر
نگارنده لاله و یاسمن
خدایی که آراست احساس را
خدایی که عشق و بلا آفرید

خدای ادب در سپهر آفرین
که داد از نگاهی به هستی شکوه
به باران خورشید و رنگین
که پردازد از عشق، دُرّ ثمین
بیابان نوردان پاک سترگ
که از جام «قالوا بلی» یند مست
خدای محمد، خدای علی
خدای دو سبط عزیز رسول
که از هستی خویش شستند دست
خدای محرم، خدای حسین
خداوند زینب، خدای رباب
خدای شهیدان روز دهم
سماواتیان نهان در زمین
«امیری حسین و نعم الامیر»
خداوند مسلم، سعید و بُریر
علی اصغر و قاسم بن حسن
عَلَم کرد دستان عباس را
مدینه، نجف، کربلا آفرید

فهرست مطالب

صفحه

پیش‌گفتار	۱۱
الهی	۱۳

فصل اول: ادبیات حماسی

حماسه	۱۷
[اندر حدیث] پادشاهی ضحاک تازی	۲۴
آرش نیزتیر	۲۷
آرش کمانگیر	۲۹

فصل دوم: ادبیات تعلیمی و اخلاقی

ادبیات تعلیمی	۳۷
پند بزرگان	۳۸
دانش‌آموزی	۳۹
سخن	۳۹
پاداش تیمارِسگ	۴۰
تدبیر زن پارسا	۴۱
تشبیه دنیا	۴۲
شناختن دنیا	۴۳
آرد نماند	۴۴
در آیین و رسم شاعری	۴۵
نعمتی که بدتر از زهر است	۴۷
داستان کودک پنج‌ساله (سه بازرگان)	۴۸
ابله و عیار (مرد نادان و دزد)	۵۱
بایزید بسطامی و مادر	۵۲
ثمره تواضع	۵۳
داستان پیاده و سوار	۵۴
حکایت دانشمند	۵۶
حکایت زاهد تبریزی	۵۹
حکایت ابراهیم (ع)	۶۰
ظهور عقل	۶۱
حق استاد	۶۳
قلب مادر	۶۳

فصل سوم: ادبیات عرفانی

۶۷	 خدمات صوفیه
۷۰	 حکایت‌هایی از اسرارالتوحید
۷۰	 ما را بر کیسه بند نیست
۷۱	 موش در جعبه
۷۱	 دعای ذوالنون برای اهل طرب
۷۲	 چنان باش که از تو حکایت کنند
۷۲	 ما هیچ چیز نیستیم
۷۲	 این چیزها را چندان قیمتی نیست
۷۳	 راست باز و پاک باز
۷۳	 زهره
۷۳	 خویشتن را بدترین دانست
۷۴	 شیخ در حمام
۷۵	 سخنانی از بزرگان دین و عرفان از رسالهٔ قشیریه
۷۷	 حکایت‌هایی از تذکرةالاولیاء
۷۷	 رابعه و دنیا دوست
۷۷	 ابراهیم ادهم و شترگم کرده
۷۷	 ابراهیم ادهم و رباط (کاروانسرا)
۷۸	 بازید و بربط
۷۸	 دزد و پیراهن جنید
۷۹	 شبلی و خلعت
۸۰	 پاداش جوان‌مردی

فصل چهارم: ادبیات غنایی و معاصر

۸۵	 ادب غنایی
۸۷	 آدی آدم‌ها
۸۹	 می‌تراود مهتاب
۹۰	 کوچه
۹۳	 مرگ انسانیت
۹۵	 زمستان
۹۷	 شکوه رستن
۹۸	 هدیه
۹۹	 صدای پای آب
۱۰۰	 و پیامی در راه
۱۰۲	 شعر انگور

۱۰۴	سفر به خیر
۱۰۵	راه رنج رستاخیز
۱۰۷	پیش درآمد
۱۰۸	مرگ قو
۱۰۹	خمار مستی
۱۱۰	سر عشق
۱۱۱	مکن بیگانگی با ما
۱۱۳	گل باغ آشنایی
۱۱۳	دیر مغان
۱۱۴	عشق و رندی
۱۱۴	ترکیب‌بند (بند اول)
۱۱۵	فرزند مردی بزرگ
۱۱۶	آشنا
۱۱۶	تک بیتی‌ها
۱۱۹	تیغ بر لیلی
۱۲۰	همای رحمت
۱۲۰	زندان زندگی
۱۲۱	چشم بیمار
۱۲۱	عروس صبح
۱۲۲	کارون
۱۲۴	عقاب
۱۲۸	در امواج سند
۱۳۱	ترجیع‌بند

فصل پنجم: ادبیات نمایشی

۱۳۷	ادب نمایشی
۱۳۸	چشم در برابر چشم

فصل ششم: ادبیات انتقادی

۱۵۵	ادبیات انتقادی
۱۵۷	زاهدی مهمان پادشاه
۱۵۷	من آنم که من دانم
۱۵۸	نخواهد از جهان بیش از کفن برد
۱۵۸	درد شاعر
۱۵۹	جولاه و استاد

۱۵۹	روشن دل.....
۱۵۹	صورت شیطان.....
۱۶۰	طیب و گورستان.....
۱۶۰	کسی که خرش گم شده بود.....
۱۶۰	انجیر.....
۱۶۱	حی علی الزکوة.....
۱۶۱	بهترین و بدترین اعضا.....
۱۶۲	ادعای خدایی.....
۱۶۲	کاسه عسل.....
۱۶۲	درد چشم.....
۱۶۳	دزد و فقیر.....
۱۶۳	هر که را عقل بود، از این خانه رفت.....
۱۶۳	ادعای نبوت.....
۱۶۳	دالان.....
۱۶۳	مگر به خانه ما می‌برندش.....
۱۶۳	قدر علم را ندانستن.....
۱۶۴	بلا و علا.....
۱۶۴	چند لطیفه.....
۱۶۵	گوش شنوا کو؟.....
۱۶۷	اختلاس.....
۱۶۸	سازگاری.....
۱۶۹	درمان سر کل.....
۱۶۹	ارثیه بابا.....
۱۷۰	ضلال مبین.....
۱۷۰	میرداماد.....
۱۷۱	پاسخ میمون.....
۱۷۱	بیمارستان آموزشی!.....

پیش‌گفتار

ادبیات فارسی را به شیوه های گوناگون می‌توان دسته‌بندی کرد، شیوه‌ای که تا چندی پیش معمول بوده و هم‌اکنون نیز گروهی همان شیوه را می‌پسندند، دسته‌بندی ادبیات به نظم و نثر است.

نظم را تقسیم می‌کنند به قصیده، رباعی، دوبیتی، مثنوی و... و نثر را به نثر مرسل، نثر مسجع و نثر مصنوع و فنی.

این دسته‌بندی، ادبیات را از برون می‌نگرد، یعنی به ظاهر نظم و نثر توجه می‌کند و تنها شکل و قیافه‌ی آن را ملاک دسته‌بندی قرار می‌دهد.

روش دیگر شیوه‌نگاه از درون است و ادبیات را براساس موضوع و محتوای آن دسته‌بندی می‌کند. این شیوه هم‌اکنون در آموزش و پرورش اجرا می‌شود و برخی از نویسندگان فارسی عمومی از آن تبعیت می‌کنند. کتاب حاضر نیز همان روش دید را دنبال می‌کند و بر این اساس ادبیات چه نظم و چه نثر دسته‌بندی می‌شود به ادبیات حماسی، ادبیات تعلیمی و اخلاقی، ادبیات غنایی، ادبیات عرفانی، ادبیات نمایشی، ادبیات انتقادی و... گرچه تقسیم‌بندی گذشته نیز بی‌وجه نیست، به ویژه نظم که تنظیم براساس ظاهر خود نوعی تقسیم‌بندی منطقی است.

در این کتاب سعی شده است از متن‌های قدیم و جدید چه نظم و چه نثر مطالبی آورده شود تا دانش‌پژوه با خواندن آن به ادبیات راغب شود و از آن لذت ببرد، نه آنکه از آن بگریزد و درس شیرین ادبیات را تلخ پندارد.

گرچه مؤلف اذعان دارد که اگر می‌خواست به هدف نهایی خود برسد، باید دل به دریای ادب فارسی می‌زد و مرواریدهای گران‌بها و ارزشمند بیشتری فراهم می‌آورد، ولی چه کند که بحر را نمی‌توان در کوزه‌ای گنجانده و آب دریا را نمی‌توان کشید.

در این کتاب برخی از مباحث، خواسته یا ناخواسته مطرح نشده و یا کمتر به آن پرداخته شده است، مثل غزل‌های حافظ و امیدوارم که استادان گرامی با طرح آن مباحث کمبودهای

درس را بر طرف سازند و بر مؤلف نیز منت نهند و انتقادهای سازنده خود را کتبی یا شفاهی با او در میان گذارند تا در چاپ‌های بعدی از آن استفاده شود.

در پایان از کسانی که در تدوین این کتاب به نوعی با نگارنده همکاری داشته‌اند، مانند خانم‌ها: سرکار خانم طیبہ سادات طباطبایی، مائده شجاعی، کوثر شجاعی، هدی لقایی سادات، فاطمه مجد آرا، هستی نکونام و همچنین آقای مهجور که طراحی و صفحه‌آرایی کتاب را به عهده داشتند، و آقایان: ثارالله شجاعی، روح‌الله شجاعی و به ویژه از استاد سید علی‌اصغر موسوی، شاعر، نویسنده و پژوهشگر ادبیات دینی که اشعار نگارنده را ویرایش کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌کنم. در ضمن از استاد موسوی در این کتاب، شعری آمده به نام «ظهور عقل» که بیانگر تفکر وی در زمینه ادبیات دینی است که در بخش ادبیات تعلیمی و اخلاقی آورده شده است. ایشان در مورد کتاب حاضر تفألی به دیون لسان‌الغیب، حافظ زدند که نگارنده را امیدوار و دل‌گرم ساخت. غزل خواجه شیراز چنین است:

بر سر آنم که گر ز دست برآید	دست به کاری زنم که غصه سرآید
خلوت دل نیست جای صحبت اصداد	دیو جو بیرون رود فرشته درآید..

صالح و طالح متاع خویش نمودند تا که قبول افتد و که در نظر آید...

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

سید محمد متخلص به رضی و مشهور به رضی‌الدین
 آرتیمانی (فوت ۱۰۳۷ هـ. ق) در آرتیمان از توابع
 توپسرکان چشم به جهان گشود و سپس جهت تحصیل
 به همدان و شیراز رفت، آنگاه در اصفهان در سلک
 منشیان دربار شاه عباس صفوی درآمد. اما پس از مدتی
 از این کار کناره گرفت و به زادگاه خود توپسرکان
 بازگشت و همانجا وفات یافت. متن زیر بخشی از
 ساقی‌نامه اوست.

الهی

به عقل آفرینان دیوانه‌ات
 که آمد به شأنش فرود، انما^۱
 به ساقی کوثر، به شاه نجف
 ز شادی به اندۀ گریزان عشق
 که هرگز نرفتند جز راه دل
 به شادی فروشان بی‌شور و شر
 کز ایشانست شام و سحر را فتوح
 به هر جا شدم، سرب به سنگ آمدم
 من و تو، تو و من، همه گم کنیم
 ز مجموع هستی پریشان شویم
 ازل تا ابد، یک نفس بیش نیست
 به جز بنده ژنده پوشان مباش

الهی به مستان می‌خانه‌ات
 به دُردی‌کش لجبۀ^۱ کبریا
 به دُری که عرش است او را صدف
 به نور دل صبح‌خیزان عشق
 به رندان سرمست آگاه دل
 به اندۀ پرستان بی‌پا و سر
 به شام غریبان، به جام صبح
 که از کثرت خلق تنگ آمدم
 بیا تا سری در سر خم کنیم
 بیایید تا جمله مستان شویم
 جهان منزل راحت اندیش نیست
 از این دین به دنیا فروشان مباش

۱- میانه آب دریا، عمیق‌ترین موضع دریا

۲- سورة مائده آیه ۵۵: إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ. یاور و ولی شما تنها خدا و رسول و آن مؤمنانی هستند که نماز به پا می‌دارند و به فقیران در حال رکوع زکات می‌دهند. به اتفاق مفسران عامه و خاصه مراد از این آیه حضرت علی (ع) است.